

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

١٥٥٢٥١

دانشگاه قم

دانشکده الهیات و معارف اسلامی

پایان نامه کارشناسی ارشد فقه و مبانی حقوق اسلامی

عنوان:

بررسی فقهی آیات طلاق

از دیدگاه امامیه و اهل سنت

استاد راهنما:

دکتر سیدیوسف علوی وثوقی

استاد مشاور:

دکتر سیدمحمدجواد وزیری فرد

نگارنده:

ابوالحسن قلی زاده مشکول

پاییز ۱۳۸۶

۱۰۵۲۵۱

۱۳۸۷ / ۲ / ۲۵

کتابخانه مرکزی دانشگاه قم
تاسیس ۱۳۸۰

تقدیم به:

ختم رسل، رحمة للعالمین حضرت محمد مصطفی ﷺ و

خانندان مطهرش ﷺ و قائم آنان و منجی عالم بشریت ﷺ

و تقدیم به امام راحل ﷺ که موجب بیداری مسلمین

گردید و اسلام ناب محمدی ﷺ را احیاء کرد.

تقدیر و تشکر

«من لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق»

از همه بزرگوارانی که در تهیه این رساله با بردباری و بذل عنایت مرا یاری رساندند، سپاسگذارم؛ به خصوص از مساعدت و زحمات و راهنمایی‌های بی‌شائبه‌ی استاد محترم جناب آقای دکتر سیدیوسف علوی وثوقی و همچنین از استاد گرانقدر جناب آقای دکتر سیدمحمدجواد وزیری فرد و تمامی اساتید محترمی که از فیض حضور و کلامشان بی‌نصیب نبوده‌ام، کمال قدردانی و سپاس را دارم.

و همچنین از خانواده و پدر و مادر عزیزم که در مدت تحصیل، نهایت همکاری را با من نمودند و رنج دوران تحصیل را همراه من تحمل و بر من آسان نمودند، کمال قدردانی را می‌نمایم. از خداوند متعال توفیق روز افزون تمامی این عزیزان را خواستارم.

چکیده

این تحقیق به منظور دستیابی بر احکام طلاق در آیات قرآن با استفاده از قواعد اصولی و فقهی و نظرات مذاهب امامیه و اهل سنت و میزان اتفاق و اختلاف نظر آنها در این خصوص انجام شده است که مطالب آن با استفاده از کتب تخصصی فقهی و تفسیری، فیش برداری و سپس تجزیه و تحلیل و نگارش گردیده است. مذاهب، به استناد آیات قرآن، اتفاق دارند که طلاق امری جایز است و باید طبق شرایطی خاص واقع شود که در برخی از این شرایط، ضمن وحدت آراء، اختلاف نظر وجود دارد که بیشترین اختلاف در وقوع طلاق در حیض، لزوم اشهاد در طلاق، صیغه طلاق و طلاق جمع با لفظ واحد است. امامیه معتقد است که طلاق باید در حضور دو شاهد عادل در طهر و با لفظ «طالق» صورت گیرد و طبق نظر مشهور علماء شیعه در سه طلاق با یک لفظ فقط یک طلاق واقع می‌شود، ولی مذاهب اهل سنت گفته‌اند که هرچند طلاق در حیض حرام است، ولی واقع می‌شود و طلاق با الفاظ مشتق از طلاق و الفاظ کنایی واقع می‌شود و اشهاد در ایقاع طلاق لازم نیست؛ بلکه لزوم اشهاد در رجوع مرد به زن مطلقه در طلاق رجعی است و حنفیه معتقد است که اشهاد در رجوع مستحب می‌باشد؛ حنفیه، مالکیه و حنابله در یکی از دو قول خود، معتقدند که سه طلاق در یک لفظ حرام است؛ ولی همه مذاهب اهل سنت معتقدند که سه طلاق در یک لفظ به صورت جمع واقع می‌شود. بعد از سه طلاق به اتفاق مذاهب برای ازدواج دوباره مرد با زن نیاز به محلل می‌باشد، مدت عده در مطلقات، طبق آیه قرآن، سه قرء است که امامیه و شافعیه و مالکیه قرء را به طهر و حنفیه و حنابله به حیض تفسیر کرده‌اند و مذاهب به استناد آیات قرآن، اتفاق دارند که عده حامل وضع حمل و عده وفات چهار ماه و ده روز است و غیر مدخوله، عده ندارد؛ ولی امامیه می‌گوید که عده زن بارداری که شوهرش مرده دورترین زمان از دو زمان وضع حمل و عده وفات است و زن صغیره و یائسه عده ندارند. و فقهای اهل سنت می‌گویند طبق آیات عده حامل متوفی عنها وضع حمل است و زن یائسه و صغیره سه ماه عده نگه می‌دارند و فقط حنابله گفته است زن صغیره عده ندارد. همه مذاهب معتقدند که با انجام طهار و ایلاء زن بر مردم حرام موقت می‌شود که مرد باید یا کفاره دهد و رجوع نماید یا زن را طلاق دهد و با انجام لعان مانند ارتداد نکاح فسخ می‌شود و غیر از حنفیه همه مذاهب گفته‌اند که با انجام لعان زن بر مرد حرام مؤبد می‌شود.

کلید واژگان: طلاق، طهر، عده، طهار، لعان، ایلاء.

فهرست مطالب

فصل اول: کلیات

الف) مقدمه	۲
۱. بیان مسأله:	۵
۲. اهداف تحقیق:	۵
۳. اهمیت تحقیق	۵
۴. سوالات تحقیق:	۶
۵. فرضیه‌ها	۶
۶. سابقه و پیشینه تحقیق:	۷
۷. جنبه جدید بودن و نوآوری طرح:	۷
۸. روش تحقیق:	۸
ب) واژه شناسی عنوان رساله:	۹
۱. فقه	۹
۲. آیه	۱۰
۳. طلاق	۱۰
۴. امامیه و اهل سنت	۱۰
ج) تعریف واژگان کلیدی پایان‌نامه	۱۳
۱. طلاق	۱۳
۱-۱. طلاق در لغت	۱۳
۲-۱. طلاق در اصطلاح فقهای امامیه	۱۳
۳-۱. طلاق در اصطلاح فقهاء اهل سنت	۱۴

- ۱۵ ۴-۱. فرق بین طلاق و فسخ نکاح.
- ۱۶ ۲. طهر.
- ۱۶ ۳. عده.
- ۱۷ ۴. ظهار.
- ۱۷ ۵. ایلاء.
- ۱۸ ۶. لعان.

فصل دوم: طلاق

- ۲۰ بخش اول: ارکان طلاق.
- ۲۰ ۱. شرایط مطلق:
- ۲۰ ۱-۱. بلوغ.
- ۲۱ ۲-۱. عقل.
- ۲۳ ۳-۱. اختیار.
- ۲۴ ۴-۱. قصد.
- ۲۵ ۲. شرایط مطلقه.
- ۲۵ ۱-۲. زوجیت.
- ۲۵ ۲-۲. عقد دائم.
- ۲۵ ۳-۲. پاک بودن از حیض و نفاس؛
- ۲۶ آیه.
- ۲۶ مخاطب آیه.
- ۲۶ آیا مراد از «النساء» تمام زنان است؟
- ۲۸ طلاق باید در طهر صورت گیرد.
- ۲۹ نظرات اهل سنت در خصوص وقوع طلاق در حیض.
- ۳۰ جواب ادله قائلین به وقوع طلاق در حیض.
- ۳۲ طلاق مسترابه.

- ۲-۴ معین بودن مطلقه ۳۲
۳. صیغه طلاق ۳۳
- صیغه طلاق در مذهب حنفیه ۳۳
- صیغه طلاق در مذهب مالکیه ۳۳
- صیغه طلاق در مذهب شافعیه ۳۳
- ۳-۱. ایقاع طلاق بدون تلفظ آن ۳۴
- ۳-۲. طلاق مشروط ۳۶
- ۳-۳. سه طلاق بالفظ واحد ۳۶
- نظر امامیه ۳۶
- نظرات اهل تسنن ۳۸
- ۳-۳-۱. آیا طلاق با لفظ ثلاث به صورت جمع واقع می شود؟ ۳۹
- قول اول ۳۹
- قول دوم ۴۱
- قول سوم ۴۲
- نظر برخی علماء متأخر اهل سنت ۴۲
- ۳-۳-۲. سه طلاق را می توان در یک طهر ایقاع نمود. ۴۳
۴. اشهاد ۴۳
- آیه ۴۴
- نظرات اهل سنت ۴۴
- قول اول: ۴۴
- قول دوم: ۴۵
- جواب ادله اهل سنت: ۴۵
- شهادت شهود طلاق ۴۷
- بخش دوم: اقسام طلاق ۴۹
۱. طلاق بدعی ۴۹
۲. طلاق سنت ۴۹

- ۱-۲. طلاق رجعی و مشروعیت آن از منظر قرآن ۵۰
- قصدا اصلاح، شرط صحت رجوع نیست ۵۵
- آیه اول ۵۰
- آیه دوم ۵۱
- آیه سوم ۵۳
- آیه چهارم ۵۶
- کیفیت رجوع ۵۶
- تعداد طلاقها ۵۷
- آیه ۵۸
- شان نزول ۵۸
- آیا در غیر طلاق عدی بعد از سه طلاق تحریم صورت می گیرد یا نه؟ ۵۹
- نکاح محلل ۶۱
- شرایط نکاح محلل ۶۱
- فقها دو فرع در اینجا مطرح کرده اند ۶۳
- ازدواج زوج اول در صورت طلاق زوج دوم با عقد جدید است ۶۵
- مفهوم شرط در «إِنْ ظَنَّا أَنْ يَقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ» ۶۵
- فلسفه قرار دادن محلل ۶۶
- ۲-۲. طلاق بائن ۶۷
- انواع طلاق بائن ۶۷
- خلع و مبارات ۷۰
- آیه اول ۷۰
- شان نزول ۷۱
- مخاطب آیه ۷۰
- صحت طلاق خلع منوط به تنفر زن و خوف از معصیت است ۷۲

- ۷۴ آیا مطلق کراهت زن از شوهر کافی است که زن از راه خلع طلاق بگیرد؟
- ۷۴ میزان فدیة در طلاق خلع
- ۷۵ دلالت آیه بر مشروعیت خلع و مبارات
- ۷۷ الفاظ اجرای خلع و مبارات
- ۷۸ آیا خلع، فسخ نکاح است یا طلاق؟
- ۸۱ شرایط صحت خلع و مبارات
- ۸۲ تفاوت خلع و مبارات
- ۸۱ آیه دوم
- ۸۳ در مضیقه قرار دادن زن برای گذشتن از مهرشان
- ۸۴ منظور از فاحشه مینه و استثنا چیست؟
- ۸۴ آیا این آیه با آیه جلد نسخ شده است؟
- ۸۴ تطبیق آیه با خلع یا مبارات
- ۸۷ حقوق زوجین

فصل ۳: عده

- ۹۱ بخش اول: عده
- ۹۲ ۱. عده مطلقات
- ۹۴ ۱-۱. نظرات در معنای قرء
- ۹۴ نظر امامیه
- ۹۵ نظر حنفیه
- ۹۶ جواب ادله کسانی که قرء را به حیض معنا کرده‌اند
- ۹۶ نتیجه اختلاف
- ۹۷ ۲-۱. ادعای زن در مورد خروج از عده
- ۹۸ ۳-۱. بحث اصولی آیه
- ۱۰۰ ۲. عده زنان یائسه و صغیره

- آیه ۱۰۱
- «منظور از جمله «إن ارتبتم» چیست؟ ۱۰۱
- جواب ادله کسانی که عده زنان یائسه و صغیره را سه ماه می دانند ۱۰۴
- جواب روایات مورد استناد سید مرتضی (ره) ۱۰۵
۳. عده زنان باردار ۱۰۷
- عده زنان باردای که شوهرشان فوت کرده است ۱۰۷
- جواب دلایل علماء مذاهب اربعه ۱۰۸
- ذکر چند نکته ۱۱۰
۴. عده وفات ۱۱۱
- آیه ۱۱۱
- ۱-۴. زمان آغاز عده ۱۱۲
- ۲-۴. آیا این آیه ناسخ آیه ۲۴۰ سوره بقره است؟ ۱۱۲
- ۳-۴. علت تعیین چهارماه و ده روز برای عده وفات ۱۱۴
۵. عده زن غیر مدخوله ۱۱۶
- آیه ۱۱۶
- بررسی نکات فقهی آیه ۱۱۶
- بخش دوم: وظایف زوجین و دیگران در ایام عده ۱۲۰
۱. وضعیت مسکن و نفقه مطلقات در ایام عده ۱۲۰
- زنان در زمان عده نباید از منزل اخراج یا خارج شوند ۱۱۹
- اخراج زن در چه صورت جایز است؟ ۱۲۳
- فلسفه عدم اخراج و خروج زن از خانه در ایام عده ۱۲۵
۲. نفقه و تکالیف زن در عده وفات ۱۲۶
۳. نفقه در عده زن باردار ۱۲۸
- اجرت شیردهی ۱۲۹

۴. تکالیف دیگران در زمان عده ۱۳۰
- ۴-۱. تحریم ممانعت از ازدواج زنان مطلقه ۱۳۱
- شأن نزول ۱۳۱
- مخاطب آیه کیست؟ ۱۳۲
- ۴-۲. ازدواج مجدد زوج پس از پایان عده نیاز به عقد جدید دارد ۱۳۳
- ۴-۳. منع از ازدواج با غیر هم کفو ۱۳۳
- نظرات اهل تسنن درباره اذن ولی در نکاح ۱۳۳

فصل ۴: اقسام دیگر جدایی بین زوجین و انحلال نکاح

- ۱۳۶ (الف)ظهار ۱۳۶
- آیه مربوط بهظهار ۱۳۶
- حکم تکلیفیظهار ۱۳۷
- آیاظهار از نظر اسلام طلاق است؟ ۱۳۷
- شرایط و احکامظهار ۱۳۸
۱. شرایطظهارکننده: ۱۳۸
- ظهارکافرذمی ۱۳۹
۲. شرایطزنظهارشونده ۱۴۰
۳. مظاهر به (مشبه به) ۱۴۰
- تشبه به دیگر محارم ۱۳۸
۴. صیغهظهار ۱۴۱
- ظهار با غیر لفظ «ظهار» ۱۴۱
- نظرات مذاهب اربعه ۱۴۲
۵. چگونه زن برظهارکننده حلال می شود (کفارهظهار) ۱۴۳
- آیات ۱۴۳
- منظور از عود چیست ۱۴۴

این حدیث در الکتبی باید
در بقیع و مسجد کوفه در آنجا
در بقیع در آنجا با موقوف به است
جدای می کنند

✓ فصل ۴، م ۴، ج ۱، ح ۱، ص ۱۳۶ (از موضوع)

و عنوان این بخش
نام است
ب این اقسام و
آیات عطفی آن
است اما
همین است
سوره مائده (ع ۱) از این
و ... طلاق است

- ۱۴۵ و طی قبل از کفاره اطعام هم حرام است
- ۱۴۵ نظرات مذاهب اهل سنت
- ۱۴۵ ۱-۵. نحوه ادای کفارات ظهار
- ۱۴۶ ۲-۵. آیا کفاره در صورت عقد بعد از طلاق لازم است؟
- ۱۴۷ ۶. تکلیف زن ظهار شده
- ۱۴۸ ب) ایلاء
- ۱۴۹ ۱. سوگند در ایلاء
- ۱۵۰ ۲. مدت ایلاء
- ۱۵۰ ۳. کفاره ایلاء
- ۱۵۱ منظور از چهار ماه انتظار چیست؟
- ۱۵۳ ۴. ایلاء در نکاح دائم است.
- ۱۵۴ ج) لعان
- ۱۵۵ ۱. شرایط لعان
- ۱۵۵ شرط دخول و نوع عقد در لعان
- ۱۵۶ ۲. لعان با وجود بینه
- ۱۵۷ ۳. چگونگی اجرای لعان
- ۱۵۸ ۴. آثار لعان
- ۱۶۰ د) ارتداد
- ۱۶۱ ۱. فسخ نکاح به واسطه ارتداد
- ۱۶۲ نظرات اهل سنت
- ۱۶۳ بحثی پیرامون ناسخ بودن آیه مورد بحث
- ۱۶۵ نتیجه گیری
- ۱۶۸ فهرست آیات
- ۱۷۲ فهرست منابع

فصل اول:

کلیات

الف) مقدمه

﴿وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِّكُلِّ شَيْءٍ﴾^۱

«ای رسول خدا همانا بر تو قرآن نازل کردیم در حالیکه بیان کننده همه چیز است.»

﴿وَإِنْ يَتَفَرَّقَا يُغْنِ اللَّهُ كُلًّا مِنْ سَعَتِهِ﴾^۲

«واگر از یکدیگر (به طلاق) جدا شوید باز خدا هر یک را از دیگری به رحمت خود

بی‌نیاز خواهد نمود.»

قرآن نخستین پایه و منبع و مصدر اساسی احکام فقهی در دین مبین اسلام است که در طی ۲۳ سال به تدریج بر پیامبر اسلام ﷺ نازل شد و قانون اساسی مسلمین است که در کنار راهنمایی‌های اعتقادی و اخلاقی، علمی، تاریخی و ... در عرصه‌های فقهی و احکام فرعی و قوانین مدنی، جزائی، نظامی، معاملات، موارث، نکاح، طلاق و ... نیز دستورات لازم را ارائه کرده است. استنباط احکام از قرآن، در عهد پیامبر ﷺ و ائمه معصومین علیهم‌السلام و در میان صحابه و تابعین و صاحبان مذاهب اسلامی و علمای بزرگ امری تردید ناپذیر و معمول بوده است. و همه به‌طور طبیعی به قرآن مراجعه می‌کردند و در استناد به آن و اجتهاد حکم از آن تلاش ویژه می‌کردند. و

۱. قرآن کریم، نحل / ۸۹

۲. نساء / ۱۳۰

هرگاه در باره حکمی، پرسشی می‌شد، در آغاز به سراغ قرآن می‌رفتند و اگر در قرآن به رهنمودی برخورد نمی‌کردند، سراغ منابع دیگر می‌رفتند.

فقه اسلامی ما هم، برآمده از متن قرآن و سنت معصومین علیهم‌السلام است. و به یقین آیات قرآن جاودانه و همیشگی است و به تبع احکام آن نیز برای تمامی زمان‌ها قابل اجراست؛ لذا خداوند در قرآن می‌فرماید: ﴿وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تَيَانًا لِّكُلِّ شَيْءٍ﴾؛ و در قرآن کریم، پاسخ تمام نیازهای بشری وجود دارد که متخصصان و عالمان دینی وظیفه استخراج و استنباط مسائل کلی و جزئی را برعهده دارند.

بیش از بیست آیه در قرآن، به موضوع نکاح و احکام و مسائل ازدواج مرد و زن می‌پردازد. و بیش از بیست آیه نیز، به‌طور مستقیم به موضوع طلاق، می‌پردازد و احکام و قوانین آن را بیان می‌کند.

حال که مرد و زن با شرایط و طی مراحل خاص، با هم ازدواج کردند و خانواده‌ای را تشکیل دادند، اگر در مسیر زندگی مشکلاتی به وجود آید که ادامه زندگی برای مرد و زن، مشکل گردد که تداوم زندگی ممکن نباشد و آنان را به گناه اندازد، در این صورت و در مواقع ضروری، می‌توانند عقد نکاح را بشکنند و از هم جدا شوند: ﴿وَإِنْ يَتَفَرَّقَا يُغْنِ اللَّهُ كُلًّا مِنْ سَعَتِهِ﴾. ولی برای اینکه مرد و زن از قانون طلاق به‌عنوان منفورترین حلال‌ها،^۱ با هر مشکل و اختلافی کوچک که ممکن است در خانواده به‌وجود آید، استفاده نکنند و باعث از هم پاشیده شدن مهمترین رکن جامعه، یعنی خانواده نشوند و از آنجا که اجرای طلاق به دست مرد است و برای این که مرد از این قانون سوء استفاده نکند و زن را مورد آزار و اذیت قرار ندهد، و زن بازیچه مردان هوس باز قرار نگیرد که به همین خاطر خداوند زیاد طلاق دهنده‌ها را لعنت می‌کند.^۲ و برای طلاق، شرایط و محدودیت‌هایی خاص قرار داده است.

از جمله این محدودیت‌ها و شرایط، این است که طلاق، باید در طهر غیر مواقعه و در حضور دو شاهد عادل صورت گیرد. و بعد از اجرای طلاق، برای اینکه اختلاط میاه پیش نیاید، زن باید مدتی را صبر نماید تا بتواند دوباره ازدواج نماید؛ و در طلاق رجعی، از انواع طلاق‌ها، در

۱. ابغض الحلال.

۲. لعن الله المطلق.

زمان انتظار زن فرصتی دوباره به زن و مرد داده می‌شود تا شاید دوباره باهم سازش کنند، و به زندگی مشترک بازگردند و خانواده خود را سامان دهند. و بعد از اجرای هر سه طلاق، برای ازدواج مرد با آن زن، نیاز به محلل می‌باشد و بعد از طلاق نهم، زن بر مرد حرام ابدی می‌شود.

با توجه به اینکه مذاهب اسلامی، متعدد و متفرق می‌باشند و در نتیجه در احکام و استنباط‌های فقهی نیز اختلاف آراء میانشان وجود دارد؛ در موضوع طلاق، ضمن وحدت آراء، اختلاف نظر و برداشت‌های متفاوتی از آیات قرآن پیدا کرده‌اند.

با توجه به اینکه امروزه اهمیت بحث‌های تطبیقی میان مذاهب مختلف اسلامی، بیش از پیش آشکار شده و آشنائی و اطلاع از آن نظرات و ادله فقهای مذاهب دیگر، گامی در جهت آگاهی از قوت و ضعف ادله فقهی مذهب خود و سایر مذاهب می‌باشد؛ برآن شدیم تا تحقیقی به صورت بررسی فقهی آیات طلاق در میان دو مذهب امامیه و اهل سنت، انجام دهیم.

پایان نامه در چهار فصل، تنظیم گردیده که فصل اول، مربوط به مقدمات و کلیات؛ فصل دوم، شامل ارکان و اقسام طلاق؛ فصل سوم، احکام عده و وضعیت نفقه و سکنی در ایام عده و فصل چهارم، مربوط به عوامل دیگر انحلال نکاح، مانند:ظهار، ایلاء، لعان و ارتداد می‌باشد.

هر چند این رساله خالی از نقص و اشکال نمی‌باشد؛ ولی یکی از محاسن و مزیت‌های این بررسی فقهی نسبت به دیگر کتب و رساله‌های تطبیقی بین مذاهب، این است که ضمن ذکر اقوال و آراء فقها ادله قرآنی و نحوه‌ی استناد به آیات قرآن و نیز استعمال قواعد فقهی و اصولی در استنباط از آیات از سوی فقهاء مذاهب، بررسی شده است.

موضوع اصلی در این تحقیق، بررسی فقهی «آیات طلاق» در مذاهب امامیه و اهل سنت است، لذا فقط در موارد ضروری و به عنوان شاهد بر صحت نوع استنباط از قرآن و در مواردی که مستند حکم فقهی روایات است به احادیث و روایات پرداخته شده و در بررسی موضوعات به تناسب بحث ابتداء نظرات و ادله امامیه و سپس نظرات و ادله فقهاء اهل سنت و نقد و بررسی آنها ارائه شده است.

۱. بیان مسأله:

با توجه به محور بودن قرآن در استنباط و استخراج احکام فقهی و حقوقی در جوامع اسلامی این رساله به بررسی طلاق از زاویه آیات قرآن خواهد پرداخت زیرا آیات شریفه قرآن به خصوص آیات الاحکام آن در واقع ناظر به رفتار مکلفین و بیانگر احکام فقهی و حقوقی آنهاست و یکی از این افعال طلاق است.

طلاق واژه عربی است که دارای یک معنای عام و نیز یک معنای خاص حقوقی است که به معنای انحلال نکاح می‌باشد. اما در قرآن، انحلال نکاح هم در قالب واژه طلاق و همچنین در قالب واژه‌های دیگری نظیر:ظهاره، ایلاء و لعان هم آمده است و از نظر فقهاء ارتداد نیز از عوامل انحلال نکاح محسوب می‌شود. و در این پژوهش مجموعه‌ی عوامل انحلال نکاح تحت عنوان آیات طلاق مورد بررسی قرار خواهد گرفت. و نحوه دلالت آیات طلاق بر موضوعات فقهی، بررسی موارد تعارض ظاهر آیات با برخی احادیث و نیز پرداختن به مباحث الفاظ و مباحثی از این قبیل که در اصول فقه مطرح است از جمله بررسی‌های اصلی این رساله است. ضمن اینکه ادله علمای اهل سنت و موارد اختلافی مذاهب مختلف اسلامی بررسی شده است.

۲. اهداف تحقیق:

- دستیابی بر صورت‌های دلالتی و تفسیری آیات طلاق.
- دستیابی بر ادله تکمیلی آیات طلاق و انطباق آیات طلاق و مجموعه ادله تکمیلی بر موارد فقهی و حقوقی طلاق و نحوه استدلال فقهای شیعه و سنی.
- بررسی برخی اصول لفظیه در دلالت آیات طلاق در موارد ظهور، یا اجمال آنها.
- بررسی موارد اختلافی و اتفاقی فقهای شیعه و اهل سنت از آیات طلاق.

۳. اهمیت تحقیق

با توجه به این که قرآن کریم منبع قطعی استنباط احکام است و قوانین مدنی جوامع اسلامی هم برگرفته از منابع فقهی می‌باشد. ولی مجموعه‌ای منسجم که به مطالعه فقهی و حقوقی طلاق

بخصوص بررسی تطبیقی آیات طلاق بین امامیه و اهل سنت، وجود ندارد. لذا یک تحقیق و رساله‌ای کامل و منسجم برای دانش پژوهان و محققین که به بررسی آیات و میزان و نحوه‌ی دلالت آنها بر احکام و قوانین پردازد لازم و ضروری است. و این تحقیق می‌تواند مورد استفاده دانشجویان فقه و حقوق و قرآن پژوهان و طلاب قرار گیرد.

۴. سوالات تحقیق:

برخی از سؤالات تحقیق به شرح زیر می‌باشد

- ۱) نحوه دلالت آیات طلاق بر احکام فقهی و حقوقی انحلال نکاح از منظر فقهای اهل سنت و علمای امامیه چگونه است؟
- ۲) میزان موارد اختلافی طلاق از منظر آیات در فقه امامیه و اهل سنت تا چه حد است؟ و نسبت اختلاف در مبحث طلاق با وفاق دو مذهب در چه میزان می‌باشد؟
- ۳) وجود ناسخ و منسوخ، عام و خاص و مطلق و مقید در آیات طلاق چگونه است؟
- ۴) تعیین نفقه و سکنی در تمام اقسام انحلال نکاح بر عهده‌ی چه کسی است؟ و نظرات فقهای امامیه و اهل سنت در این زمینه چیست؟

۵. فرضیه‌ها

- یقیناً آیات طلاق بر عوامل انحلال نکاح دلالت دارند. اما با توجه به اینکه قرآن یک بیان کلی و اجمالی را ارائه می‌دهد. از این رو دلالت قرآن به صورت تفصیلی بر مسائل طلاق از طریق دلالات مطابقی، تضمینی و التزام و نیز مفهوم موافق و مخالف، مباحث اطلاق و تقید، خاص و عام، ظواهر آیات، بررسی نزول آیات، بحث حقیقت و مجاز ریشه‌یابی لغات و... فهمیده می‌شود.

- در باب طلاق در میان علمای شیعه و سنی ضمن اتحاد و همسویی در آراء، اختلافاتی نیز به وجود آمده، ولی گذشته از اختلاف سلاطین و برداشتها از موضوعات مختلف، مبنای این اختلاف بیشتر متوجه اختلاف عقیدتی دو گروه است. که شیعه قول و فعل و تقریر امامان معصوم علیهم‌السلام را حجت مطلق می‌دانند. ضمن اینکه علاوه بر روایات، در برداشت خود آیات نیز بطور

مستقل، اختلاف دیدگاه وجود دارد. و به تبع منجر به اختلاف در حکم و فتوا شده است. لذا اختلاف آراء میان امامیه و اهل سنت که این اختلاف به طور همه جانبه باشد، یعنی تمام فقهای اهل سنت در یک سو و فقهای امامیه در سوی دیگر باشد بسیار کم و معدود است. در حالی که وحدت آراء میان آنها به وفور دیده می‌شود.

۶. سابقه و پیشینه تحقیق:

هر چند در دانشگاه‌های کشور رساله‌ای با عنوان بررسی فقهی و حقوقی آیات طلاق وجود ندارد و آیات طلاق در یک مجموعه جمع نشده است. ولی در اکثر کتب فقهی متقدمین و متأخرین با بی‌بی‌بی به عنوان «کتاب الطلاق» وجود دارد که مباحث مربوط به ایقاع طلاق و انحلال نکاح مورد بررسی قرار داده‌اند. و کتابهایی در زمینه حقوق زن و خانواده موجود است. مانند «نظام حقوق زن در اسلام» که مجموعه مقالات استاد شهید مرتضی مطهری است. که گردآوری شده است. که ایشان در بخشی از این کتاب علاوه بر بررسی مباحث فقهی طلاق به موضوعات دیگر از جمله مسائل اجتماعی، روانی، اخلاقی و... طلاق پرداخته است و شبهات در زمینه طلاق را پاسخ می‌دهد. در کتب فقها و علمای اهل سنت نیز طلاق مورد دقت قرار گرفته است. از جمله کتبی که در آن از آیات شریفه در استنباط احکام و استناد به آنها استفاده زیادی شده کتب زیر می‌باشد. «الام» تألیف محمدبن ادریس شافعی - «بدائع الصنائع» تألیف کاسانی حنفی «مغنی المحتاج» تألیف محمد الشربینی - «المغنی علی المختصر الخرقی» تألیف عبدالله بن قدامه و کتب فراوان دیگر که کتاب الطلاق را به صورت استدلال قرآنی مورد امعان نظر قرار داده‌اند.

۷. جنبه جدید بودن و نوآوری طرح:

نگرش به آیات قرآن از نظر بررسی و انطباق احکام فقهی از منظر امامیه و اهل سنت یک رویکرد جدید تلقی می‌شود. که با استفاده از قواعد و مباحث اصولی از جمله مباحث الفاظ و مفاهیم به طور کلی قواعد اصولی و برخی قواعد فقهی به بررسی آیات طلاق و نظرات فقها و مفسرین و انطباق آیات و ادله تکمیلی دیگر به تناسب مورد بحث قرار خواهد گرفت. این پژوهش برخلاف مطالعات تطبیقی علاوه بر ذکر نظرات فقهاء و علماء امامیه و اهل تسنن ادله‌های قرآنی